

20 let po genocidu v Srebrenici še vedno niso našli vseh žrtev

piše Vesna Rojko, Ljubljana/Tuzla, 2. maj 2015

V Identifikacijskem centru v Tuzli, kjer od leta 1999 identificirajo žrtve genocida v **Srebrenici**, skušajo sestaviti eno največjih forenzičnih sestavljanek na svetu. Po padcu **Srebrenice** 11. julija 1995 so namreč sile bosanskih Srbov skušale zločin prikriti in so posmrtno ostanke premestile v t. i. sekundarna grobišča na različnih lokacijah.

"Imamo primere, ko so posmrtno ostanke enega človeka našli v petih grobiščih," pravi predstavnik centra Nedim Duraković, ki pove, da so 8372 bošnjaških žrtev genocida, ubitih v le nekaj dneh, bosanski Srbi prekopali v več deset sekundarnih grobišč na zelo obsežnem območju. To so začeli delati avgusta 1995, potem ko so drugi našli t. i. primarna množična grobišča, kjer so sprva pokopavali ubite. Posmrtno ostanke so prekopavali iz grobišča v grobišče ter jih skrivali deset do 20 kilometrov daleč.

V identifikacijskem centru so doslej obdelali okoli 18.000 vreč s posmrtnimi ostanke, pri čemer gre zaradi omenjenega večinoma za dele trupel, pravi Duraković.

V centru, v katerem sedaj dela pet do sedem ljudi, so identificirali skoraj vse doslej uradno identificirane žrtve genocida v **Srebrenici**, okoli 6500, pove. Temu je treba dodati še posmrtno ostanke okoli 300 ljudi, na katerih še delajo, in 120, katerih identitete ne poznajo, a vedo, da so bili ubiti po padcu **Srebrenice**, tako da gre za skupno za nekaj manj kot 7000 žrtev genocida, o katerih imajo informacije.

20 let po genocidu tako "manjka še okoli tisoč imen", je opozoril in pristavil, da to govori zato, ker so verjetno še nekje množična grobišča, ki jih še niso našli. Pri tem je treba upoštevati tudi, da je večina trupel pokopanih nekompletnih in da je vprašanje, kje so ostali deli teles. "Koliko let bodo še trajala izkopavanja, ne ve nihče," doda.

Po vojni med letoma 1992 in 1995 v BiH je sprva Mednarodna komisija za pogrešane osebe (ICMP) delala na identifikaciji žrtev genocida v **Srebrenici**, saj predstavljajo okoli tretjino vseh pogrešanih po vojni v BiH. Leta 1999 je komisija ob podpori BiH in Tuzlanskega kantona ustanovila Identifikacijski center v Tuzli, forenzično ustanovo, kjer izvajajo analizo posmrtnih ostankov, odvzemajo vzorce za analizo DNK ter koordinirajo proces identifikacije žrtev genocida v **Srebrenici** ter stopajo v stik s svojci žrtev. Leta 2010 je ta projekt prešel v pristojnost države, Spominskega centra Tuzla. Od leta 2000 je v Identifikacijskem centru skladišče za posmrtno ostanke.

V tem skladišču še nepokopane posmrtno ostanke hranijo v plastičnih vrečah na 600 kovinskih policah. V okoli 3500 papirnatih vrečah pa hranijo oprana in posušena oblačila ter osebne predmete, ki so jih našli ob posmrtnih ostanke. Vse imajo natančno popisano in evidentirano.

Po besedah Durakovića trenutno delajo na 800 posmrtnih ostanke, po dosedanjih podatkih pa so posmrtni ostanke 76 žrtev predvideni za pokop na osrednji spominski slovesnosti 11. julija letos. Pričakujejo sicer, da jih bo do takrat za pokop pripravljenih več kot sto. V Spominskem centru v Potočarjih, kjer od ustanovitve leta 2003 vsak 11. julij pokopljejo več kot sto na novo identificiranih žrtev, so doslej pokopali 6241 žrtev.

Svojci pa so tisti, ki odločijo, ali bodo sodelovali pri identifikaciji, ali bodo posmrtno ostanke pokopali v Potočarjih ali drugje oziroma ali jih bodo zaradi nekompletnosti sploh pokopali. Tako imajo v centru 150 posmrtnih ostankov, ki so jih svojci uradno identificirali, a jih ne želijo pokopati, ker niso kompletni. Pri okoli 300 posmrtnih ostanke so prav tako že ugotovili identiteto, a svojci identifikacije ne želijo dokončati, ker ne gre za kompletne posmrtno ostanke. Pri okoli 120 posmrtnih ostanke pa imajo izolirano DNK, a "na drugi strani nimajo dovolj močne krvi" - morda nimajo več sorodnikov ali so bili vsi ubiti v genocidu -, da bi dobili DNK in tako njihova identiteta ni znana. Vedo pa, da gre za pogrešane iz **Srebrenice**, saj so jih našli v grobiščih, pojasni.

Ob tem imajo še okoli tisoč posmrtnih ostankov, ki pripadajo že pokopanim ostanke žrtev in so jih našli kasneje, tako da bo potreben ponoven pokop. Doslej so že pokopanim dodali 250 posmrtnih ostankov.

Imajo pa še 3000 posmrtnih ostankov, pri katerih gre za majhne dele telesa, kot so dlani, stopala, deli hrbtenice, za katere so že večkrat, a neuspešno, skušali izolirati DNK. Ti primeri so predvideni za pokop v kostnici v Spominskem centru v Potočarjih, ki jo bodo vzpostavili v prihodnosti.

Duraković je poudaril, da od izkopa do ugotovitve DNK in kontaktiranja družin lahko traja tri mesece ali več let, saj se pogosto zgodi, da DNK ni mogoče izolirati iz določenih delov telesa, če je npr. kost poškodovana ali okužena, tako da vzamejo nov vzorec. Vsi deli telesa, kot so npr. omenjeni majhni deli, pa tudi niso primerni za odvzem vzorca DNK.

Zaradi nepopolnosti posmrtnih ostankov pa je to edini način za identifikacijo DNK. Leta 2000 je tako ICMP izvedel pionirski projekt, ko so odvzeli vzorce krvi vseh članov družin pogrešanih in vseh vzorcev kosti posmrtnih ostankov ter naredili bazo podatkov. Kot je še poudaril Duraković, je to bilo prvič na svetu, da so na ta način za tako veliko število posameznikov izvedli identifikacijo.